

Aká si, Eva Fordinálová?

(K šesťdesiatke prof. PhDr. Evy Fordinálovej, CSc.)

Doba pred novembrom 1989 nebola pre literárnu históriu priaznivo naklonená, vtedajšia kultúrna politika vyvíjala ideologický tlak, jednoznačne preferovala výskum súčasnej socialistickej literatúry a kultúry. Možnosti pre literárnohistorické výskumy boli obmedzené, no napriek tomu nevelká obec literárnych historikov nerezignovala, dala o sebe vedieť, prezentovala sa viacerými podnetnými i objavnými prácami. Žiaľ, ani po novembri 1989 literárna história nemá na ružiach ustlané, v centre pozornosti je súčasná literatúra – a literárna história naďalej ťahá „za kratší koniec“, naďalej sa jej venuje len početne nevelká obec literárnych historikov.

Do tejto „obce“ literárnych historikov patrí aj jubilujúca prof. PhDr. Eva Fordinálová, CSc. Ťažiskom jej vedecko-výskumnej práce je literatúra v období národného obrodovania. Vyslovovala sa o nej v štúdiách, úvahách, v príspevkoch „k“, recenziách i glosách, v ktorých reagovala na viaceré problémy nášho literárneho klasicizmu. Zaujala ju najmä osobnosť Jána Hollého, básnika, ktorý je pre ňu doslova „srdcovou záležitosťou“. R. 1985 vydala o ňom „malú monografiu“ Aký si, Ján Hollý? S patričnou úctou a rešpektom k velikánovi slovenskej poézie, poézie „plnej vzácnych skvostov“, pokúsila sa vniknúť a preniknúť do jej organizmu. Nekládla si veľké ciele, uvedomovala si, že Hollý je básnikom veľkých tvorivých potencií, že aj z odstupe času jeho básnická tvorba poskytuje „stále nové prekvapujúce možnosti pre interpretáciu, neustále modifikujúce básnikov profil a provokujúce k ďalšiemu, intenzívnejšiemu skúmaniu“. Chcela iba – podľa vlastného priznania – „upozorniť na možnosť nových pohľadov, ktorých ešte stále zostáva v zálohe dostatok“. „Upozornila“, ale aj všeličo osvetlila a „povedala“.

V „malej monografii“ o Hollom vyslovila požiadavku „nového čítania“ („Na Hollého sa musíme pozrieť novými očami, jeho dielo si musíme prečítať opäť.“) „Nové čítanie“ nie je iba čítanie „novými očami“, je aj čosi viac, je „formou“ interpretácie textu a kontextu (a aj textu v kontexte). Uplatnila ju (na princípe „rozprávania“) v monografii o Augustínovi Doležalovi (Stretnutie so starším pánom, alebo Tragédia Augustína Doležala, 1993), v ktorej rozpráva „o“; o autorovi a diele, o dobe, o autorových osudoch, o inšpiračných zdrojoch a žriedlach, o literárnych a kultúrnohistorických súvislostiach, o básnikovom prístupe k dielu, jeho kompozícii, výrazových prostriedkoch, percepcii, začlenenosti do vývinového kontextu slovenskej literatúry. Pútavým rozprávaním s náležitou gradáciou „sprítomňuje“ a „zviditeľňuje“ Doležalovu Pamätnú celému svetu tragoediu. Nejde však len o „rozprávanie“; autorka rozpráva, ale aj interpretuje, zaraďuje, všima si aj „formálnu stránku“ a miesto Tragédie vo vývine slovenskej literatúry. „Novým čítaním“ sproblematicovala aj staršie literárnohistorické zistenia a hodnotenia, najmä pokiaľ ide o podnety, inšpiračné zdroje a o vplyv Miltonovho Strateného raja. Dospela k názoru, že máme dočinenia s dvoma rozdielnymi literárnymi dielami, čo sa prejavuje vo viacerých ukazovateľoch. Kým „filozofické problémy podstaty zla a hriech majú v Doležalovej skladbe konštrukčnú úlohu“, u Milтона „sa objavujú iba sporadicky“; kým John Milton „venuje človeku vlastne iba okrajovú pozornosť“, Doležalova Tragédia „je vášnivým

hľadaním ľudského vedomia okolo seba a v sebe“; kým Miltonov Stratený raj „je vlastne metaforou anglických buržoáznych vrstiev po obnovení monarchie“, Doležalova skladba je výrazom domácich pomerov. Ohradzuje sa aj proti takým tvrdeniam, podľa ktorých domáci umelecký artefakt môže „dostať punc iba vtedy, ak ho možno porovnať s adekvátnym dielom blízkych alebo vzdialenejších svetových susedov“. Oveľa väčšie spojivá nachádza s domácimi tradíciami, s domácou produkciou: „Doležalovo dielo je pevnou súčasťou slovenského kultúrneho kontextu a každá iná interpretácia ho ochudobňuje o najdôležitejší rozmer.“

Podobne si Eva Fordinálová počína aj v monografii o Hollom, Ján Hollý 1795 – 1849, ktorá je pripravená na vydanie (a ktorú som mal možnosť čítať v rukopise). Pravda, povaha materiálu vyvíjala svoj tlak; Hollý je „iný“ – iný je charakter jeho diela, iné je jeho miesto a zástoj v dobovom kontexte a vo vývine slovenskej literatúry. Svoju pozornosť upriamila najmä na Hollého „slovenskosť“, lebo – ako píše v úvode – „centrálnym bodom, ktorý uvádza do pohybu a oživuje celý Hollého básnický svet, je idea kresťanskej kultúry a národnej suverenity v európskom kontexte“; pritom si uvedomuje, že „Hollý nie je iba básnik, je skutočne aj ideológ slovenského národného pohybu v tridsiatych a štyridsiatych rokoch, hoci tento cieľ nesledoval. Iba svojím básnickým génom a poznaním presne vycítil najnaliehavejšie problémy svojho času a dával na ne odpovede“. „Slovenskosť“ je prítomná v celom Hollého diele, vyskytuje sa v rozličných polohách a podobách, inakšie v eposoch, inakšie v selankách, ódach a žalospevoch.

Z pozície Hollého-básnika národného, slovenského, autorka sleduje jeho tvorivú cestu, genézu diela v širších literárnohistorických súvislostiach; z čoho vychádzal, čerpal, čím sa inšpiroval, za akých okolností tvoril, ako a čím sa prezentoval i ako a čím vplýval na vývin slovenskej literatúry. „Pracuje“ indukčnou metódou (vychádza z autentických textov, z historických faktov, básnikových životných osudov, zo situácie v národnom, kultúrnom a politickom živote), všima si genézu diela, jednotlivé jeho zložky s dôrazom na to, čo je pre Hollého poéziu príznačné a určujúce v konkrétnych obdobiach jej vývinu. Inakšie si počína vtedy, keď si všima básnikov vstup do literatúry, inakšie, keď sa zaoberá prekladmi a inakšie, keď skúma eposy a lyrické básne. V snahe preniknúť do organizmu literárneho diela interpretuje, zaraďuje, hľadá paralely i súvislosti s básnikovými životnými osudmi i s domácou a svetovou literatúrou. Cez prizmu Hollého-básnika národného, slovenského, ozrejmila a „zdokumentovala“ tvorivú cestu reprezentatívneho básnika slovenského literárneho klasicizmu, dala na vedomie, že o Hollom „dá sa povedať ešte niečo nové“. Aj povedala a aj poskytla ne jeden podnet pre ďalšie výskumy.

Jubilujúca Eva Fordinálová je nielen literárnou historičkou, ale aj uznávanou vysokoškolskou učiteľkou, učiteľské povolanie je – dalo by sa povedať – jej životným údelom (len krátky čas, keď po zániku Pedagogickej fakulty UK v Trnave sa stala vedeckou pracovníčkou v Ústave slovenskej literatúry SAV v Bratislave, bola mimo „školskej služby“). Vždy jej záležalo na tom, aby poslucháči dôverne poznali slovenskú literatúru a boli v nej zorientovaní (o čom svedčí aj skutočnosť, že pre ich potreby vydala vysokoškolskú učebnicu a tri skriptá). Pozornosť si zaslúžia aj Fordinálovej historickej práce, najmä o živote a aktivitách Slovákov žijúcich v zahraničí. Nemožno obísť ani jej publicistické práce (v tlači i v rozhlas), v ktorých uvažuje o situácii človeka v súčasných

zložitých pomeroch. Rovnako nemožno nespomenúť, že Fordinálová je aj poetka, autorka básnickej zbierky *Vôňa Záhoria* (1997).

Prof. PhDr. Eva Fordinálová, CSc. sa „upísala“ literárnej histórii, naplno sa venuje náročnej práci vysokoškolského pedagóga a sústavne sa vyslovuje o otázkach národnej literatúry a kultúry. Je len želateľné, aby v tejto práci pokračovala. Určite má ešte čo „povedať“. K tomu jej prajeme zdravie i neutíchajúce pracovné nadšenie.

Cyril Kraus

K vzácnemu jubileu literárneho historika

Bez svetiel rámp a bez lesku pôct, zato v príslovečnom pohrúžení do práce, ktorú má rád a ktorej už vyše pol storočia odovzdáva všetok čas, um i sily, dožil sa 7. januára tohto roku osemdesiatych narodenín literárny historik a dlhoročný vysokoškolský pedagóg Jozef Minárik.

Narodil sa v mieste pôsobiska svojho otca (finančného strážnika) v zemplínskej obci Čertižné; ľudovú školu však už navštevoval v Petržalke. Gymnaziálne a vysokoškolské štúdiá (slovenčina – latinčina na filozofickej fakulte) absolvoval v Bratislave (1946). Sedem rokov pôsobil na stredných (externe i na vysokých) školách. Odborný záujem ho napokon priviedol do Ústavu slovenskej literatúry SAV (1953). Tu sa systematicky venoval výskumu staršej slovenskej – umelej i ľudovej – literárnej kultúry. Hodnosť kandidáta filologických vied získal v roku 1961, doktorát z filozofie o päť rokov neskôr. V roku 1967 sa habilitoval ako docent na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. Na Katedre slovenskej literatúry a literárnej vedy pôsobil až do odchodu na dôchodok (1988). Síce s množstvom pôvodných vedeckých knižných prác, štúdií i edičných titulov, ale ako nestraník bez profesúry i „veľkého“ doktorátu...

Dnešný nestor slovenskej literárnej historiografie patrí k tej generácii humanitných vedcov, ktorá sa profesionálne formovala koncom štyridsiatych a na začiatku päťdesiatych rokov, keď sa priestor pre slobodné vedecké bádanie pod tlakom vnútropolitického vývinu na dlhé roky výrazne zúžil. Na základy, ktoré počas dvadsaťročia prvej Československej republiky vytvorila časť českých univerzitných učiteľov a zakladateľská generácia slovenských literárnych vedcov, dalo sa za týchto okolností nadväzovať iba nepriamo a neoficiálne.

Slovenská literárna historiografia vo výskume starších vývinových období musela pritom na jednej strane vyrovnávať deficit v heuristickom bádani i v riešení metodologického a interpretačného spracúvania jeho výsledkov. Na druhej strane bolo nevyhnutné „za pochodu“ syntetizovať dovtedajšie i novšie poznatky o charaktere slovesnej tvorby slovenského stredoveku, humanizmu i renesancie a baroka.

Kapitoly, ktoré do prvej vedeckej syntézy (tzv. „akademické“ Dejiny staršej slovenskej literatúry, 1958) vypracoval Jozef Minárik (Začiatky duchovnej poézie, Veda za renesancie, Duchovná poézia a Náuková spisba), sú zjavne výsledkom dôkladného pra-